

Wpłynął do redakcji: 27.04.2026
Przyjęty do druku: 28.05.2026

<http://dx.doi.org/10.16926/sit.2026.02.02>

Teresa DROZDEK-MAŁOLEPSZA*, Elżbieta MAŁOLEPSZY**, Jakub MAŁOLEPSZY***

DZIAŁALNOŚĆ ADMINISTRACYJNYCH STRUKTUR PAŃSTWOWEGO URZĘDU WYCHOWANIA FIZYCZNEGO I PRZYSPOSOBIENIA WOJSKOWEGO W POŁUDNIOWO- -WSCHODNICH WOJEWÓDZTWACH II RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ W ŚWIELE LWOWSKIEGO CZASOPISMA „SPORT” (1932–1933)

Jak cytować [how to cite]: Drozdek-Małołepsza T., Małołepszy E., Małołepszy J., *Działalność administracyjnych struktur Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przeposobienia Wojskowego w południowo-wschodnich województwach II Rzeczypospolitej Polskiej w świetle lwowskiego czasopisma „Sport” (1932–1933)*, „Sport i Turystyka. Środkowoeuropejskie Czasopismo Naukowe” 2026, t. 9, nr 2, s. 35–52.

The Activities of the Administrative Structures of the State Office of Physical Education and Military Training in the South-Eastern Voivodeships of the Second Polish Republic as Reflected in the Lwów-Based Periodical “Sport” (1932–1933)

Abstract

The aim of the article is to present the activities of the administrative structures of the State Office of Physical Education and Military Training in the territories of the Lwów, Stanisławów, and Tarnopol Voivodeships, as reflected in the Lwów-based periodical “Sport” in the years 1932–1933.

The articles and materials examined addressed the role of the administrative structures of the State Office of Physical Education and Military Training in the formation of Voivodeship, County,

* <https://orcid.org/0000-0002-0482-9655>; dr hab. prof. UJD; Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie; Collegium Medicum im. dr. Władysława Biegańskiego; Instytut Nauk o Kulturze Fizycznej; e-mail: t.drozdek-malolepsza@ujd.edu.pl (autor korespondencyjny)

** <https://orcid.org/0000-0003-2373-6048>; prof. dr hab.; Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie; Wydział Nauk Społecznych; Katedra Polityki Społecznej, Pracy Socjalnej i Turystyki; e-mail: e.malolepszy@ujd.edu.pl

*** <https://orcid.org/0009-0003-4780-6087>; licencjat; Uniwersytet Jana Długosza w Częstochowie; student II stopnia kierunku Bezpieczeństwo Narodowe; e-mail: jakub.malolepszy@vp.pl

and Municipal Committees of Physical Education and Military Training; the activities of the District Offices of Physical Education and Military Training of Corps District Command No. VI in Lwów and Corps District Command No. X in Przemyśl; the development of sports infrastructure, particularly the construction of new sports facilities; the training of instructors in physical education, sport, and military training; the organization and conduct of physical education and military training camps; the organization of sporting competition, including the Festivals of Physical Education and Military Training; and the role and organization of tests undertaken to obtain the State Sports Badge.

In 1932–1933, new sports facilities were built, mainly in Lwów and Przemyśl, including sports halls and swimming pools. Courses, training sessions, and camps in physical education, sport, and military training were organized. The development of sporting competition was fostered, including the Festivals of Physical Education and Military Training, as well as competitions and tests conducted for the purpose of obtaining the State Sports Badge.

Keywords: physical education; sport; military training; Committees of Physical Education and Military Training; National Sports Badge; Second Polish Republic.

Streszczenie

Celem artykułu jest przedstawienie działalności administracyjnych struktur Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego na terenach województw lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego w świetle lwowskiego czasopisma „Sport” w latach 1932–1933.

Artykuły i materiały publikowane w periodyku dotyczyły roli administracyjnych struktur Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego w kształtowaniu wojewódzkiego, powiatowych i miejskich Komitetów Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego; działalności Okręgowych Urzędów Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego Dowództwa Okręgu Korpusu nr VI we Lwowie oraz Dowództwa Okręgu Korpusu nr X w Przemyślu; rozwoju infrastruktury sportowej, głównie w zakresie budowy nowych obiektów sportowych; kształcenia instruktorów wychowania fizycznego, sportu i przysposobienia wojskowego; organizacji i przeprowadzania obozów wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego, organizacji współzawodnictwa sportowego, w tym Świąt Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego; roli i organizacji prób w celu zdobycia Państwowej Odznaki Sportowej.

W latach 1932–1933 wzniesiono nowe obiekty sportowe, głównie we Lwowie i w Przemyślu, m.in. hale sportowe i pływalnie. Organizowano kursy, szkolenia, obozy z zakresu wychowania fizycznego, sportu i przysposobienia wojskowego. Promowano rozwój współzawodnictwa sportowego, m.in. Świąta Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego, jak również zawody i próby w celu zdobycia Państwowej Odznaki Sportowej.

Słowa kluczowe: wychowanie fizyczne, sport, przysposobienie wojskowe, Komitety Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego, Państwowa Odznaka Sportowa, II Rzeczpospolita Polska.

Wprowadzenie

Celem artykułu jest przedstawienie działalności administracyjnych struktur Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego (PUWF i PW) w południowo-wschodnich województwach II Rzeczypospolitej Polskiej w świetle lwowskiego czasopisma „Sport” (1932–1933). Jego redaktorem

naczelnym był Rudolf Wacek, ukazywało się w latach 1932–1934¹ – nieregularnie, najczęściej co tydzień. „Sport”, jako periodyk, za główny cel

[...] obrało odzwierciedlenie życia sportowego, wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego Kresów Południowo-Wschodnich, obok propagandy kultury i etyki sportowej, nadto racjonalnej gospodarki urządzeń sportowych [...]².

Gazeta docierała głównie do ludności południowo-wschodnich województw II Rzeczypospolitej, głównie do województw lwowskiego, stanisławowskiego i tarnopolskiego. Województwo lwowskie obejmowało obszar 28 402 km² i liczyło 3 126 300 ludności; województwo stanisławowskie obejmowało obszar 16 894 km² i liczyło 1 480 300 ludności; tarnopolskie obejmowało obszar 16 533 km² i liczyło 1 600 400 ludności³. Ludność polska stanowiła w województwie lwowskim 57,7%, ukraińska – 34,1 %, żydowska 7,5%⁴; w województwie stanisławowskim ludność polska stanowiła 22,4%, ukraińska – 68,9%, żydowska – 7,4%⁵; w województwie tarnopolskim ludność polska stanowiła 49,3%, ukraińska – 45,5%, żydowska – 4,9%⁶.

W zakresie stanu badań największe znaczenie poznawcze posiadają m.in. publikacje D. Dudka, J. Kęsika, A.A. Ostanka i L. Szymańskiego⁷. Warto zaznaczyć, iż wymienione prace stanowią przyczynek do omawianej problematyki.

¹ W zakresie kwerendy źródeł autorzy przebadali tylko jeden numer „Sportu” z 1934 r. – nr 41. Czasopismo „Sport” ukazywało się we Lwowie w latach 1922–1927, a jego redaktorem naczelnym był Rudolf Wacek. Ukazywało się nieregularnie – co tydzień lub co dwa tygodnie. W okresie 1922–1927 wydano 219 numerów, w latach 1928–1931 nie było wydawane.

² *Od wydawnictwa i redakcji*, „Sport” 1932, nr 1, s. 1.

³ L. Gradowski (red.), *Polska 191–1988*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 1989, s. 16. Zob. też: *Mały Rocznik Statystyczny 1939*, Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 1939, s. 12–14. Liczba ludności według spisu z dnia 9 grudnia 1931 r.

⁴ https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojew%C3%B3dztwo_lwowskie [dostęp: 9.05.2026]; L. Gradowski (red.), dz. cyt., s. 16.

⁵ https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojew%C3%B3dztwo_stanis%C5%82awowskie [dostęp: 9.05.2026]; L. Gradowski (red.), dz. cyt., s. 16.

⁶ https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojew%C3%B3dztwo_tarnopolskie [dostęp: 9.05.2026]; L. Gradowski (red.), dz. cyt., s. 16. Tereny te były w znaczącej wielkości zamieszkanne przez ludność wiejską, m.in. w województwie tarnopolskim stanowiła ona 83,2%, w województwie stanisławowskim – 80,1%, w województwie lwowskim – 75,2%.

⁷ D. Dudek, *Józef Piłsudski, wobec problemów kultury fizycznej (1910–1935)*, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie, Kraków 2004; J. Kęsik, *Naród pod bronią. Społeczeństwo w programie polskiej polityki wojskowej 1918–1939*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1998; tenże, *Wojsko Polskie wobec tęczy fizycznej społeczeństwa 1918–1939*, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu, Wrocław 1996; L. Szymański, *Kultura fizyczna w polityce II Rzeczypospolitej*, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu, Wrocław 1995; A.A. Ostank, *W służbie Ojczyźnie. Wojsko Polskie w systemie bezpieczeństwa województw południowo-wschodnich II Rzeczypospolitej (1921–1939)*, Wydawnictwo Wojskowej Akademii Technicznej, Warszawa 2019; zob. też: I. Ciosek, *Rola Instytucji państwowych, samorządowych i organizacji społecznych w rozwoju*

Metody i problemy badawcze

W przygotowaniu publikacji zastosowano metody badawcze: syntezy, analizy źródeł historycznych, indukcji, dedukcji oraz metodę porównawczą. Wyszukiwano następujące problemy badawcze:

1. Jaka była problematyka artykułów, materiałów i doniesień, odnosząca się do działalności administracyjnych struktur PUWFiPW w południowo-wschodnich województwach II Rzeczypospolitej Polskiej na łamach czasopisma „Sport” w latach 1932–1933?
2. Jaka była rola i osiągnięcia administracyjnych struktur PUWFiPW w kształceniu infrastruktury oraz w kształtowaniu kadr dla potrzeb kultury fizycznej?
3. Jaki był wkład administracyjnych struktur w organizację współzawodnictwa sportowego i propagowanie Państwowej Odznaki Sportowej?

Wyniki i dyskusja

Na łamach „Sportu” ukazywały się artykuły, doniesienia i materiały odnoszące się do działalności administracyjnych struktur PUWFiPW. W dużej mierze dotyczyły one działalności tych gremiów w województwie lwowskim oraz w województwach stanisławowskim i tarnopolskim. Znajdujemy informacje o działalności Wojewódzkiego Komitetu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego we Lwowie oraz działalności powiatowych i miejskich Komitetów Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego, a także Okręgowych Urzędach Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego, przy Dowództwach Okręgów Korpusu. Artykuły i materiały dotyczyły roli administracyjnych struktur PUWFiPW w rozwoju infrastruktury sportowej, głównie w zakresie budowy nowych obiektów sportowych; kształcenia instruktorów wychowania fizycznego, sportu i przysposobienia wojskowego; organizacji i przeprowadzania obozów wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego, organizacji współzawodnictwa sportowego, w tym Świąt Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego; roli i organizacji prób w celu zdobycia Państwowej Odznaki Sportowej⁸.

wychowania fizycznego i sportu w Kielcach (1918–1939), Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, Kielce 2004; J. Kapłon, *Początki narciarstwa polskiego. Karpackie Towarzystwo Narciarzy we Lwowie 1907–1939*, Oficyna Wydawnicza Wierchy, Kraków 2018; J. Wojtycza, *Przysposobienie wojskowe w odrodzonej Polsce do roku 1926*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Kraków 2001; S. Zaborniak, *Kultura fizyczna ludności ukraińskiej za ziemiami polskich (1868–1939)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2007.

⁸ D. Dudek, dz. cyt., s. 142–144. W czerwcu 1930 r. ukazało się rozporządzenie Rady Ministrów w zakresie wprowadzenia Państwowej Odznaki Sportowej. Jak pisze D. Dudek, „Celem POS było podniesienie sprawności fizycznej najszerszych warstw społeczeństwa oraz podtrzymanie tej sprawności przez jak najdłuższy okres życia”.

W rozwoju wychowania fizycznego, sportu oraz przysposobienia wojskowego ważną rolę odegrał powołany na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28 stycznia 1927 r. Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego (PUWFiPW)⁹. Wraz z PUWFiPW powołano Radę Naukową Wychowania Fizycznego¹⁰. Utworzone je przy Ministerstwie Spraw Wojskowych.

Istotną rolę w tym zakresie spełniały administracyjne struktury PUWFiPW – powiatowe, miejskie i gminne Komitety Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego (KWFiPW), działające w ramach wojewódzkich Komitetów Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego¹¹. Z tymczasowej instrukcji (1927 r.) w sprawie wojewódzkich i powiatowych KWFiPW wynikało, iż zakres działania Komitetów WFiPW był następujący:

[...] współpraca z miejscowymi władzami państwowymi w zakresie uzyskania poparcia i ułatwień dla miejscowych organizacji WF i PW i sportowych, współdziałanie ze związkami komunalnymi celem otrzymania pomocy dla potrzeb miejscowego ruchu WF i PW i sportowego, współpraca z miejscowymi stowarzyszeniami WF i PW i sportowymi, celem ustalenia ogólnych miejscowych potrzeb w zakresie wychowania fizycznego, przysposobienia wojskowego i sportu oraz planu realizacji, podejmowania działalności na rzecz wychowania fizycznego, przysposobienia wojskowego i sportu¹².

Jak pisze L. Szymański,

[...] w kwietniu 1928 r. powołano w każdym Dowództwie Okręgów Korpusów Okręgowy Urząd Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego podporządkowany PUWFiPW, a w Korpusie Ochrony Pogranicza – Inspektorat Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego¹³.

⁹ E. Małolepszy, *Działalność lokalnych struktur Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego w województwie łódzkim (1927–1939)*, [w:] E.A. Mierzwa (red.), *Dzieje kształtowania się Polskich Instytucji Oświatowych*, Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej im. Jana Kochanowskiego w Kielcach. Filia w Piotrkowie Trybunalskim, Piotrków Trybunalski 2002, s. 265–276. Do zadań PUWFiPW należało koordynowanie działalności w zakresie wychowania fizycznego, sportu i przysposobienia wojskowego, a w szczególności ustalanie wytycznych, przedstawianie wniosków i opinii, sprawowanie nadzoru nad instytucjami i organizacjami wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego, składanie propozycji budżetu państwa na powyższe dziedziny, a także publikowanie czasopism i wydawnictw.

¹⁰ Tamże, s. 266. Do zadań Rady Naukowej Wychowania Fizycznego należało m.in. ustalanie zasad kontroli lekarskiej nad wychowaniem fizycznym, uzgodnienie i ujednolicenie metod wychowania fizycznego w szkolnictwie, wojsku i organizacjach sportowych, opracowywanie i opiniowanie projektów ustaw i rozporządzeń, opracowywanie wytycznych w zakresie sportu młodzieży, sportu kobiecego, kryteriów zawodniczych, metod treningu sportowego oraz prowadzenie badań doświadczalnych.

¹¹ E. Małolepszy, T. Drozdek-Małolepsza, *Kultura fizyczna i turystyka w województwie poleskim w latach 1921–1939. Zarys problematyki*, „Białoruskie Zeszyty Historyczne” 2014, nr 41, s. 127.

¹² Przewodnik Gimnastyczny „Sokół” 1927, nr 21; E. Małolepszy, T. Drozdek-Małolepsza, *Kultura fizyczna i turystyka w województwie wołyńskim w latach 1921–1939*, Wydawnictwo Nauka i Innowacje, Poznań 2020, s. 28.

¹³ L. Szymański, dz. cyt., s. 28.

Wcześniej, bo już w lutym 1927 r., Dowództwa Okręgów Korpusów (DOK) wydały „wytyczne pracy dla Komitetów Powiatowych Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego”. Według wytycznych

[...] praca przysposobienia wojskowego i wychowania fizycznego będzie miała za zadanie wyrobienie tegich fizycznie i silnych moralnie i duchowo obywateli, którzy w czasie pokoju będą z pożytkiem pracować dla Ojczyzny, a w czasie wojny potrafią skutecznie ją bronić¹⁴.

Powinna mieć charakter apolityczny i państwowy. W zadaniach dla powiatowych KWFiPW w zakresie wychowania fizycznego (wf.), sportu i przysposobienia wojskowego (pw.) przewidziano m.in., że:

Komitety miały uzyskać tereny ćwiczeń – boiska, pływalnie, strzelnice i sale gimnastyczne – na użytek stały lub czasowy, bezpłatnie lub za odszkodowaniem; Komitety miały nabyć na własność przybory i przyrządy do gier i ćwiczeń; Komitety miały zorganizować pomoc dla szkolnictwa w sprawie ćwiczeń wf. młodzieży szkolnej oraz propagandę wf. przez wykłady, popisy, pokazy; Komitety miały zorganizować wf. młodzieży pozaszkolnej oraz ćwiczeń wf. dla dorosłych; Komitety miały zorganizować doroczne zawody lokalne, szerzenie idei pw. w słowie i piśmie i w ten sposób przygotowanie gruntu do rozwoju pracy; urządzanie zawodów strzeleckich, dorocznych „Świąt WF i PW” oraz większych ćwiczeń polowych połączonych oddziałów pw.; współpracę z władzami państwowymi, samorządowymi, zarządami stowarzyszeń i klubami sportowymi; organizację komitetów lokalnych we wszystkich miasteczkach i wsiach powiatu; udzielanie pomocy instruktorom pw., budowę boisk i strzelnic dla pw.; organizowanie kursów dla instruktorów pw.¹⁵

Redakcja „Sportu” relacjonowała w 1933 r. wizytę we Lwowie dyrektora PUWFiPW – płka Władysława Kilińskiego, który m.in. wypowiedział się na temat celów i zadań Urzędu:

[...] powołano do życia Państw. Urząd WF i PW i skierowano natychmiast na właściwe tory wychowanie obywatelskie, fizyczne i wyszkolenie wojskowe [...] PUWF popierać będzie budowy wielkich obiektów sportowych, które byłyby codziennie, a nie tylko w święta używane przez obywateli, nadto Urząd kładzie obecnie główny nacisk na sporty mogące przynieść korzyści wojsku. Sportami tymi są boks, narciarstwo i sporty wodne. Pułkownik [...] podkreślił znaczenie Państw. Odznaki Sportowej, która przyciąga do sportu najszerze masy, a następnie omówił stan PW¹⁶.

Utworzenie PUWFiPW znacznie poprawiło stan i poziom kultury fizycznej w środowisku miejskim, a także w środowisku wiejskim¹⁷.

¹⁴ E. Małolepszy, T. Drozdek-Małolepsza, *Kultura fizyczna i turystyka w województwie wołyńskim...*, s. 28.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Pułk. Kiliński o wychowaniu fizycznym, „Sport” 1933, nr 40, s. 1.

¹⁷ Zob. E. Małolepszy, T. Drozdek-Małolepsza, *Kultura fizyczna i turystyka w województwie wołyńskim...*, s. 27–49; E. Małolepszy, *Kultura fizyczna w działalności wiejskich organizacji młodzieżowych II Rzeczypospolitej*, Wydawnictwo Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2015, s. 47–64.

Wojewódzki KWFiPW we Lwowie odbył posiedzenie 3 października 1932 r., pod przewodnictwem wicewojewody Jana Dychdalewicz¹⁸. W trakcie posiedzenia omówiono m.in. sprawozdanie z obozów wakacyjnych dla młodzieży pozaszkolnej (450 chłopców), która przebywała w Starzawie przez okres 10 dni; w kolejnych latach planowano obozy dla młodzieży miejskiej i wiejskiej; w sezonie zimowym 1932/1933 planowano zorganizowanie kursu narciarskiego w Rozłęczu; sprawę działalności Towarzystwa Zabaw Ruchowych; inwestycje sportowe w Jarosławiu i Przemyśle; planowano także powołać Miejskie KWFiPW w Jarosławiu i Przemyśle¹⁹.

Czasopismo „Sport” informowało o powołaniu nowych Komitetów WFIPW – w dniu 4 października 1932 r. powołano np. Miejski KWFiPW w Tarnopolu²⁰. Prezesem Miejskiego KWFiPW został Włodzimierz Lenkiewicz (burmistrz Tarnopola), wiceprezesem – por. Świtlak, sekretarzem – kpt. A. Monkiewicz, skarbnikiem – ppor. Lehman, członkowie: płk Franciszek Polniaszek (dowódca 54 pp.)²¹, kpt. Eugeniusz Kopeć, mjr Reder, kpt. Kuligowski, mjr Bogotko²². Jednym z głównych celów działalności Miejskiego KWFiPW w Tarnopolu była budowa stadionu sportowego, rozwój współzawodnictwa sportowego, wysiłki na rzecz zdobycia POS oraz kształcenie kadry szkoleniowej poprzez organizację kursów instruktorskich: gimnastyki kobiet, boks, narciarstwa, hokeja na lodzie. Miejski KWFiPW w Tarnopolu, w porozumieniu z kołami wojskowymi, stworzył wytwórnię nart. Miasto przeznaczyło teren pod budowę stadionu sportowego, na tzw. „błoniach”²³. W zakresie realizacji szkolenia kadr nie odbył się tylko kurs narciarstwa²⁴.

W działalności administracyjnych struktur PUWFIPW ważnym i istotnym elementem były organizacja, finansowanie komitetów, jak również infrastruktura dla potrzeb wf., sportu i pw. W dniu 8 kwietnia 1932 r. odbyło się posiedzenie Miejskiego KWFiPW we Lwowie, któremu przewodniczył prezydent Lwowa – Wacław Drojanowski. Na program posiedzenia złożyły się dwie kwestie: budżet Miejskiego KWFiPW we Lwowie na rok szkoleniowy 1932/1933 oraz urządzenia sportowe we Lwowie²⁵. Referujący sprawy budżetu dr Józef Nowak Przygodzki stwierdził, że

¹⁸ *Z życia organizacyjnego PW i WF*, „Sport” 1932, nr 26, s. 3.

¹⁹ Tamże.

²⁰ *Z prac organizacji PW i WF*, „Sport” 1932, nr 28, s. 3. W Tarnopolu prowadził działalność Powiatowy KWFiPW.

²¹ https://pl.wikipedia.org/wiki/Franciszek_Polniaszek [dostęp: 6.05.2026]. Wiosną 1940 roku został zamordowany w Charkowie przez funkcjonariuszy NKWD.

²² *Z prac organizacji PW i WF*, „Sport” 1932, nr 28, s. 3. Przewodniczącymi sekcji gospodarczo-administracyjnej zostali: inż. Lachowski i prof. Wagner, sekcji propagandy: Tadeusz Leszczyński i ppor. Reiser, sekcji WF i PW – prof. Józwa i Zbigniew Kuchar, sekcji lekarskiej – dr Schmidt i dr J. Czarkowska.

²³ Tamże.

²⁴ *Z prac organizacyjnych PW i WF*, „Sport” 1933, nr 3, s. 6.

²⁵ *Z Miejskiego Komitetu WF i PW*, „Sport” 1932, nr 1, s. 1.

[...] z powodu przeznaczenia jedynie 50 000 zł na cele komitetu, ograniczono zapotrzebowanie dla PW, PWK [Przysposobienie Wojskowe Kobiet – dopełnienie autorów] oraz poradni sportowej do minimum²⁶.

Z budżetu komitetu przeznaczono 25 000 zł na wykończenie pływalni 26 pp.; 20 000 zł na urządzenie hali sportowej (zimowej); 400 zł na ewentualne pokrycie deficytu zorganizowania międzypaństwowego meczu w lekkoatletyce Polska-Czechosłowacja. Pozostałą kwotę przeznaczono dla instruktorów oraz na inwentarz wf. i pw. Referat dotyczący urządzeń sportowych we Lwowie wygłosił Tadeusz Kuchar, przedstawiając aktualny stan w tej dziedzinie, jak również plany rozwoju²⁷.

Uroczyste otwarcie pływalni (kąpieliska) 26 pp. we Lwowie nastąpiło w dniu 4 sierpnia 1932 r. Inwestycja składała się z dwóch basenów (pływalni). Mniejsza pływalnia miała wymiary 30 m × 25 m, a głębokość od 40 cm do 120 cm; drugi basen miał wymiary 25 m × 50 m, a głębokość od 120 cm do 360 cm. Większy basen służył do zawodów pływackich i posiadał 8 torów po 3 m²⁸. Swego rodzaju podsumowaniem dokonanych działań może być następujący cytat:

Wreszcie po długich oczekiwaniach, po całym szeregu planów, po konferencjach, komisjach [...] Lwów, dzięki usilnej pracy żołnierza polskiego, otrzymał wspaniałe kąpielisko. [...] Upośledzeni przez naturę, pozbawieni rzeki – doczekaliśmy się otwarcia obiektu pływackiego zakrojonego na wielką miarę europejską²⁹.

Dość dobrze prezentowała się infrastruktura sportowa w Przemyślu. Miasto Przemyśl dysponowało halą sportową Ośrodka WF i PW, stadionem sportowym, strzelnicą oraz pływalnią³⁰. Istotną rolę przy powstaniu hali sportowej odegrał Okręgowy Urząd WF i PW w Przemyślu (DOK nr X)³¹. Z hali korzystali przedstawiciele różnych dyscyplin sportu, m.in. lekkoatletyki, gier sportowych i boksu³². Obok Przemyśla stadiony sportowe na bardzo dobrym poziomie Okręgowy Urząd WF i PW posiadał w Kielcach, Drohobyczu i Borystawiu; stadion Strzelca w Jaworowie i Kolbuszowej; schronisko narciarskie w Rozłuczcu wraz ze skocznią narciarską³³; wysokogórskie schronisko nad Pikujem k. Libuchowej (na wysokości ponad

²⁶ Tamże.

²⁷ Tamże.

²⁸ *Otwarcie kąpieliska 26 pp.*, „Sport” 1932, nr 17, s. 2. Ceny biletów wstępu na basen wynosiły: 1 zł 25 gr i 1 zł, bilety ulgowe zaś 50 gr.

²⁹ Tamże. W uroczystości otwarcia pływalni udział wzięli m.in.: ks. infułat Zajchowski, wicewojewoda lwowski – Jan Dychdalewicz, płk Bolesław Pytel – dowódca 26 pp., Wacław Drojanowski – prezydent Lwowa.

³⁰ *Prace Ośrodka WF w Przemyślu*, „Sport” 1933, nr 30, s. 1.

³¹ Obszar działalności DOK nr X obejmował m.in. zachodnią część województwa lwowskiego oraz przeważającą część województwa kieleckiego.

³² „Sport” 1932, nr 5, s. 6.

³³ S. Zaborniak, *Skoki narciarskie w Polsce w latach 1907–1939*, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Pigońa w Krośnie, Rzeszów – Krosno 2013.

1100 m)³⁴. Okręgowym Urzędem WF i PW w Przemyśle kierował płk Morawski³⁵, według którego:

W każdej pracy sportowej organizator musi zadać sobie dwa pytania: z kim? I na czym będzie pracować? [...] Pracujemy wśród młodzieży miast i wsi, a więc obejmujemy wszystkie stany. Młodzież zrzeszona w PW, Hufcach Szkolnych, Związku Strzeleckim, młodzież robotnicza i harcerska, oto nasza masa i siła. To jest ten materiał, z którego tworzymy posąg na chwałę Ojczyzny³⁶.

Z inicjatywy Okręgowego Urzędu WF i PW w Przemyśle, w 1933 r. przeprowadzono męskie obozy Hufców PW dla 800 uczestników z całego terenu DOK nr X; obozy Związku Strzeleckiego dla 700 osób; obóz WF dla 30 uczestników Straży Pożarnej z całej Polski; obozy „dla przodowników pływackich” w oddziałach PW, oraz dla podoficerów z terenu DOK X i DOK VI; w Skolem na Dąbrówce oraz w Rozłuczu zorganizowano obóz Przysposobienia Wojskowego Kobiet (PWK) dla 500 uczestniczek, w Skolem na Horbanu obóz Żydowskiego Towarzystwa Gimnastyczno-Sportowego Makkabi; w Dąbrówce został zorganizowany obóz dla 400 robotnic. Obozy dla członków Związku Strzeleckiego zostały przeprowadzone w Bałtowie k. Ostrowca Kieleckiego (Świętokrzyskiego), Kolbuszowej, Starzawie i Żelemiance. Ponadto, Okręgowy Urząd WF i PW zorganizował dwa obozy „specjalne”: wędrowny obóz kolarski oraz wędrowny obóz kajakowy³⁷.

³⁴ *Prace Ośrodka WF w Przemyśle*, „Sport” 1933, nr 30, s. 1.

³⁵ Tamże. Lwowski „Sport” w następujący sposób scharakteryzował osobę płk. Morawskiego: „Na czele Okręgowego Urzędu WF w Przemyśle stoi nieoceniony kierownik p. płk Morawski, przyjaciel starych i młodych bez różnicy wyznań i narodowości – człowiek któremu dobro Państwa i Społeczeństwa leży na sercu, a którego nazwisko winno być zapisane złotymi zgłoskami w księdze sportu przemyskiego.

³⁶ Tamże.

³⁷ *I znów ambitny Przemyśl...!*, „Sport” 1933, nr 25, s. 2; *Prace Ośrodka WF w Przemyśle*, „Sport” 1933, nr 30, s. 1. W „Sporcie”, w numerze 25, znajduje się m.in. relacja z organizacji i przebiegu obozu kolarskiego: „Kolarski obóz wędrowny zorganizowany przez OUWFIPW OK X ppłka Morawskiego dla hufców szkolnych i pozaszkolnych, jako wyróżnienie za pracę w II stopniu pw – jakże odmienną nagrodę ustalił Pan Pułkownik Morawski od codziennych konwencjonalnych nagród w postaci zegarków, papierosów itd. «Żeś był lepszym w ciągu roku, wyróżniam Cię, ale szkol się nadal na dzielnego obywatela – hartuj swego ducha, poznawaj kraj i jego historię, jedź na trzy tygodnie szlakiem Sobieskiego i 2 brygady» – te słowa jakby mówił pułkownik, wyznaczając tę nagrodę”. Kadre obozu stanowili: por Steckowski – komendant obozu (6 Pułk Strzelców Podhalańskich; Powiatowy Komendant PW Drohobycz), por. pilot w stanie spoczynku Pilecki (kwaterymistrz obozu), Borzemski, Józef Dzikowski (lekarz). W obozie wędrownym uczestniczyli: Wacław Balbir, Michał Blechinger, Tadeusz Król, Leszek Kowal, Józef Krupa, Jan Latasiewicz, Adolf Mengold, Roman Popecki, Stanisław Rynuda, Tadeusz Tokarz, Włodzimierz Staw (młodzież szkolna); Ferdynand Frysiak, Leon Izdebski (członkowie Związku Strzeleckiego w Borysławiu), Stefan Pilach (kancelista pw w Drohobycz), Jan Trzaskowski (szofer), plutonowy Stanisław Szypuła. Szczegółowa trasa obozu była następująca: Przemyśl – Drohobycz (Zagłębie Naftowe) – Stryj – Baszków – Dolina – Kałusz – Stanisławów – Nadwórna – Rafajłowa – Krzyż Legionów (Przełęcz Legionów) – Nadwórna – Delatyn – Worochta – (wyjazd na Howerlę) – Ża-

Państwowy Urząd WFiPW subwencjonował w 1933 r. m.in. następujące inwestycje dla sportów zimowych: budowę skoczni w Worochcie, remont skoczni w Sławsku, rozbudowę schroniska w Zaroślaku, uruchomienie ośrodka PW w Beskidzie, budowę nowego toru saneczkowego oraz lodowiska hokejowego w Worochcie, a także trybun na 4000 osób na lodowiska we Lwowie. Ośrodki narciarskie dla młodzieży zostały wybudowane w Worochcie, Beskidzie, Brzechowicach i Pasiecznej. Najbliższy program zimowy (I kwartał 1934 r.) obejmował przedsięwzięcia urzędu, do których zaliczono: organizację granicznego trójmeczu wojskowego Czechosłowacja-Rumunia-Polska, obok Worochty; mistrzostwa narciarskie armii w Worochcie wraz z turniejem hokejowym; zawody przysposobienia wojskowego DOK nr VI, przy udziale sportowców z Czechosłowacji, w rejonie Sławska i Beskidu; w końcu lutego 1934 r. miały zostać przeprowadzone: zjazd gwiazdzisty w Żabim (od 1962 r. Wierchowina) oraz konkursy hipiczne i skijöring hucutów³⁸.

W 1932 r. na łamach lipcowego wydania „Sportu” ukazał się artykuł T. Kuchara³⁹ pt. *Reorganizacja Ośrodków Wychowania Fizycznego*. Według informacji zawartych w materiale, PUWFIPW projektował reorganizację Ośrodków WF. Od 1 kwietnia 1933 r. istniałyby – jako ośrodki utrzymywane przez PUWFIPW – w Brześciu nad Bugiem, Grodnie, Krakowie, Lublinie, Poznaniu, Przemyśle i Warszawie. Na czas trwania kursów instruktorskich funkcjonowałyby ośrodki we Lwowie, Łodzi, Łucku i Toruniu. Ośrodki miejskie wf. funkcjonowały w Bydgoszczy i Poznaniu. Planowano utworzenie miejskich ośrodków wf. w Białymstoku, Częstochowie, Grudziądzu, Katowicach, Kielcach, Królewskiej Hucie, Nowogrodzku, Radomiu, Równem, Stanisławowie, Tarnopolu, Warszawie i Wilnie. Jak pisze T. Kuchar:

Lwów, względnie DOK VI, które obejmowało nadto województwa tarnopolskie i stanisławowskie, stanie się ośrodkiem II klasy, tzn. dla spraw wf. w okręgu pozostanie referent,

bie – Kosów – Śniatyn – (wyjazd do Czerniowiec – Rumunia) – Horodenka – Zaleszczyki – Tłuste – Jazłowiec – Brzeżany – Przemyślany – Lwów – Gródek Jagielloński – Przemyśl. Uczestnicy obozu pokonywali dziennie około 90 km w 8 godz. Różnymi drogami, „przy czym szosy województwa lwowskiego były lepsze od stanisławowskiego, a tym bardziej od tarnopolskiego. Wszędzie na noclegach obóz był gościnnie przyjmowany – szczególnie niezatarte wspomnienia pozostawiła wśród uczestników gościnności polskiej Kolonii w Czerniowcach i w Monasteryskach w Państwowej Fabryce Tytoniu. Obóz na swej trasie zwiedzał wszystkie pamiątki historyczne, zakłady przemysłowe...”. Wędrowny obóz kajakowy został zrealizowany ciekami wodnymi Sanu, Wiśłoka, Wisły i Nidą do Tarnowa, Krakowa i Pińczowa, kończąc w Nowym Korczyniu, gdzie została wybudowana przystań wioślarska.

³⁸ „Sport” 1933, nr 40, s. 5.

³⁹ „Sport” 1933, nr 40, s. 2. Jak informowała redakcja „Sportu”, Tadeusz Kuchar, „jeden z najbardziej zasłużonych i prawdziwie ideowych działaczy sportowych lwowskich, opuszcza nasze miasto, przenosząc się na stanowisko Kier. Wydziału Inwestycyjnego Sportu przy PUWF. Świat sportowy lwowski z żalem żegna swego przewodnika, który przez długie lata święcił szczytnym przykładem młodemu pokoleniu”.

który będzie organizował kursy instruktorów i to tylko niższych stopni. Na kurs instruktorów wyższych stopni trzy wschodnie województwa będą musiały wysłać wybranych do Przemyśla⁴⁰.

Mimo trudnych uwarunkowań finansowych, ówczesne władze, poczynając od centralnych po samorządowe, ogromną rolę przykładały do zagadnień wf. i pw., co było związane z obronnością państwa⁴¹. Lwów pozostał Ośrodkiem Wychowania Fizycznego I klasy, a na łamach „Sportu” możemy przeczytać:

Nasze miasto Lwów, dzięki usilnemu poparciu i zrozumieniu p. Prezydenta Drojanowskiego, dowódcy OK gen. Popowicza, kierownika Okręgowego Urzędu Wych. Fizycz. i Przysp. Wojsk., przez zaczęcie budowy hali sportowej, zostanie zaliczony w poczet ośrodków I klasy, która to decyzja zapadnie w końcu roku budżetowego i te ośrodki wych. fiz., które zostaną zachowane, będą miały za zadanie: szkolenie instruktorów całego kraju, a zaspokojenie potrzeb lokalnych zejdzie w ich programie na dalszy plan⁴².

Na łamach lwowskiego „Sportu” znajdujemy również informacje dotyczące kształcenia kadr z zakresu aktywności fizycznej. Okręgowy Ośrodek WF we Lwowie organizował w sierpniu 1932 r. dwa tygodniowe turnusy kursów przodowników pływania dla kadry kontraktowej pw.⁴³ We wrześniu 1932 r., z inicjatywy ośrodka, planowano zorganizować 3-tygodniowy kurs gier sportowych dla pań (uczestniczki dochodzące), dla organizacji cywilnych PW i sportowych. W kursie mogły uczestniczyć kandydatki z lwowskich klubów sportowych i organizacji wf. i pw.⁴⁴ Dość ważną rolę w organizowaniu kursów instruktorskich odegrała Obwodowa Komenda 40 pp. we Lwowie. W dniu 5 listopada 1932 r., przy współpracy z Państwową Szkołą Techniczną, został otwarty kurs domowego wyrobu nart, pod kierownictwem instruktora Kruka. W kursie uczestniczyli członkowie pw., hufców szkolnych i stowarzyszeń pw. Kurs domowego wyrobu nart dla organizacji i stowarzyszeń wf. miał zostać przeprowadzony w styczniu 1933 r.⁴⁵

Oprócz kursów instruktorskich organizowano obozy sportowe i wędrownie. Przysposobienie Wojskowe DOK VI zorganizowało – latem 1932 r. – 3-tygodniowy wędrowny obóz kolarski na trasie Lwów–Krzemieniec–Zaleszczyki–Kołomyja–Stanisławów–Borysław–Lwów, pod dowództwem kpt. F. Bieleckiego z PW 40 pp., przy współpracy z Lwowskim Towarzystwem Kolarskim i Motorzystów⁴⁶.

Lokalne Komitety WFiPW planowały działalność w zakresie dziedzin wf., sportu i pw. Przedstawiciele Miejskiego KWFiPW we Lwowie zaplanowali dzia-

⁴⁰ *Reorganizacja Ośrodków Wychowania Fizycznego*, „Sport” 1932, nr 15, s. 1.

⁴¹ L. Szymański, dz. cyt., s. 71–72. Jak pisze L. Szymański: „Przysposobienie wojskowe, którego podstawą było wychowanie fizyczne, miało być służbą pomocniczą dla wojska i realizować cały cykl wstępnego szkolenia żołnierza. [...] System rozwinięto i utrwalono w latach trzydziestych”.

⁴² *Z prac organizacji PW i WF*, „Sport” 1932, nr 31, s. 3.

⁴³ „Sport” 1932, nr 17, s. 2.

⁴⁴ „Sport” 1932, nr 21, s. 3.

⁴⁵ *Z prac organizacji PW i WF*, „Sport” 1932, nr 31, s. 3.

⁴⁶ „Sport” 1932, nr 13, s. 2.

łałność na sezon zimowy 1932/1933. Uwzględnili takie dziedziny aktywności fizycznej, jak: hokej na lodzie, narciarstwo, łyżwiarstwo i saneczkarstwo. Z kwestii inwestycyjnych została uwzględniona przebudowa hali sportowej we Lwowie (DOK nr VI zatwierdziło plan przebudowy hali sportowej); Lwowski Okręgowy Związek Narciarski (LOZN) zwrócił się natomiast z prośbą o subwencję w sprawie przebudowy skoczni na Pohulance, tak aby można było osiągnąć skoki na poziomie 45 m. Miały zostać zorganizowane również kursy łyżwiarstwa i hokeja na lodzie dla instruktorów pracujących w szkolnictwie. Ponadto, planowano przeprowadzenie współzawodnictwa sportowego, w tym prób na POS⁴⁷. Działacze Miejskiego KWFiPW – na przełomie listopada i grudnia 1932 r. – podjęli decyzję o subwencji w zakresie przebudowy skoczni na Pohulance, w wysokości 880 zł, natomiast na budowę skoczni treningowej – 195 zł. Warto zaznaczyć, iż nie pokrywało to pełnej kwoty, gdyż kosztorys robót wynosił 1990 zł⁴⁸.

W styczniu 1933 r. nastąpiło oddanie do użytku nowych obiektów sportowych we Lwowie – hali sportowej oraz lodowiska. Uroczystości te odbyły się z udziałem przedstawicieli PUWFiPW, przedstawicieli wojska, władz wojewódzkich i samorządowych⁴⁹. Kolejną inwestycję w zakresie infrastruktury sportowej we Lwowie oddano do użytku w dniu 3 września 1933 r. Było to kąpielisko na tzw. Żelaznej Wodzie, na które składały się 3 baseny pływackie. Dotychczasowy koszt budowy wyniósł 130 000,00 zł, natomiast koszt całej inwestycji planowano na kwotę 190 000,00 zł⁵⁰.

Warto też odnotować wyremontowanie obiektów sportowych Towarzystwa Zabaw Ruchowych (TZR), leżących obok stadionu sportowego Pogoni Lwów. Przeżywające kryzys organizacyjny TZR wybrało nowe władze z dyrektorem Chelchlińskim na czele. Przy znaczącej pomocy finansowej i organizacyjnej Wojewódzkiego KWFiPW (m.in. płka Krzywoszyńskiego i inż. Tadeusza Kuchara) prze-

⁴⁷ *Plany Miej. Kom. WF i PW*, „Sport” 1932, nr 26, s. 2.

⁴⁸ *Przebudowa skoczni na Pohulance*, „Sport” 1932, nr 34, s. 2.

⁴⁹ „Sport” 1933, nr 3, s. 1; *Wielkie dzieło Miejsk. Komitetu WF i PW we Lwowie*, „Sport” 1933, nr 3, s. 3. Hala sportowa posiadała wymiary 45,17 m × 19,30 m. Hala sportowa posiadała m.in. 3 boiska sportowe do koszykówki; 3 boiska sportowe do piłki siatkowej; 1 boisko do hazy; 3 podesty plansz dla potrzeb szermierzy; pełny komplet urządzeń dla uprawiania boks; komplet urządzeń dla potrzeb lekkoatletyki; komplet urządzeń dla potrzeb łyżwiarstwa; przybory i przyrządy do uprawiania gimnastyki. Na reprezentacyjne urządzenia hali sportowej składały się: 2 boiska do piłki siatkowej, boisko do koszykówki, kort tenisowy, ring bokserski, urządzenia do lekkoatletyki i urządzenia dla łyżwiarstwa. Hala sportowa mogła pomieścić 2000 widzów.

⁵⁰ *Wielkie dzieło miasta Lwowa zrealizowane*, „Sport” 1933, nr 29, s. 1. M.in. basen sportowy o wymiarach 50 m × 18 m i głębokości od 1,70 m do 2,20 m; pod skocznią 3,50 m.; drugi basen pływacki o wymiarach 54 m × 33 m i głębokości od 0,60 m do 1,20 m, oraz trzeci – dla dzieci o wymiarach 10 m × 15 m i głębokości od 0,15 m do 0,40 m. Ponadto, obiekt był wyposażony w trampolinę 1 m i 3 m oraz 5-metrową wieżę do skoków; szatnie osobno dla kobiet i mężczyzn z gabinetami oraz restauracją z werandą na pierwszym piętrze.

prowadzono „konieczne prace” w zakresie oddania do użytku we wrześniu 1933 r. Parku Sportowo-Rekreacyjnego⁵¹.

Komitety WFiPW aktywnie działały na polu organizacji zawodów wf., sportu i pw. oraz Świąt WFiPW. Szczególną rolę w promocji i propagandy wf., sportu i pw. odgrywały Świąta WFiPW. W dniach 20–25 czerwca 1932 r. Miejski KWFiPW we Lwowie zorganizował Święto WFiPW oraz Święto Młodzieży Szkolnej. Na program zawodów składały się zawody strzeleckie, łucznicze, pływackie oraz lekkoatletyczne oraz próby na POS⁵². Oprócz zawodów sportowych, w ramach imprez przewidziano m.in. odczyty i pogadanki z zakresu pw. Zakończenie imprezy zaplanowano na 25 czerwca 1932 r. na boisku „Sokoła-Macierzy”, gdzie miała się odbyć msza św. polowa, rozdanie nagród, przemarsz oddziałów pw., pokazy gimnastyczne.

Na łamach „Sportu” ukazały się materiały, notatki odnoszące się do organizowania szeregu Powiatowych Świąt WFiPW, które w 1932 r. przeprowadzono m.in. w Jarosławiu, Borystawiu – powiat Drohobycz, Samborze (woj. lwowski); Brzeżanach, Złoczowie (woj. tarnopolskie); Kałuszu (woj. stanisławowski)⁵³. W świątach wf. i pw. w przeważającej liczbie brała udział młodzież szkolna. Część imprez zgromadziła znaczącą liczbę uczestników (np. w Świącie WFiPW w Brzeżanach wzięło udział 674 członkiń i członków pw. oraz kilkadziesiąt osób w zawodach POS). W podsumowaniu Świąta WFiPW w Brzeżanach czytamy:

[...] osiągnięte wyniki tak w zawodach sportowych, jak i w działaniach wyszkolenia przez członków pw. i wf. dają gwarancję, że pieniądź i praca włożona na wychowanie i wyszkolenie oddziałów pw. był celowy, a młodzież zdobyła hart ciała i duszy, pełniąc służbę w szeregach przysposobienia wojskowego⁵⁴.

W dorocznym Powiatowym Świącie WF i PW w Złoczowie w 1932 r. odbyły się zawody w celu zdobycia POS i Odznaki Strzeleckiej (OS), wyścig kolarski, zawody lekkoatletyczne oraz zbiórka (przegląd oddziałów) wszystkich hufców pw. i wf. Po przeglądzie oddziałów pw. i wf. odbyła się msza św., defilada i przyrzeczenie strzeleckie. W próbach na POS i OS wzięło udział 120 uczestników, natomiast w przeglądzie oddziałów pw. i wf. – 470 osób⁵⁵.

⁵¹ Wznowienie działalności TZR, „Sport” 1933, nr 29, s. 2. W parku TZR czynne były boiska do uprawiania i ćwiczeń piłki nożnej i piłki ręcznej, boiska do koszykówki i piłki siatkowej, urządzenia do lekkoatletyki (bieżnia, skocznia i rzutnia), specjalne boisko dla kobiet i dziewcząt (do uprawiania hazeny, koszykówki i piłki siatkowej), korty tenisowe. Z boisk sportowych mogły korzystać organizacje i stowarzyszenia. Wynajem kortów tenisowych wynosił 50 gr dla dorosłych; dla młodzieży szkolnej – 30 gr.

⁵² Program Świąta WF i PW we Lwowie, „Sport” 1932, nr 10, s. 3.

⁵³ „Sport” 1932, nr 11, s. 4.

⁵⁴ Tamże.

⁵⁵ „Sport” 1932, nr 25, s. 3; 1932, nr 27, s. 3. W zawodach lekkoatletycznych wzięło udział sportowcy WCKS Janina Złoczów, Polskiego TG „Sokół” Złoczów oraz Gimnazjum Państwowego. W zawodach koszykówki zwyciężył zespół „Sokoła”; w piłce siatkowej – drużyna Gimnazjum Pań-

W maju 1932 r. Powiatowy KWFiPW w Brzeżanach (woj. tarnopolskie) zorganizował zawody sportowe o mistrzostwo powiatu i POS z okazji Święta Narodowego Trzeciego Maja⁵⁶. Na program zawodów złożyły się: bieg na przełaj na dystansie 3 km, marsz na dystansie 10 km z obciążeniem, gry sportowe (piłka siatkowa, koszykówka). W dniach 7–8 maja 1932 r. odbyły się w Brzeżanach – z inicjatywy Powiatowego KWFiPW – zawody strzeleckie i o POS. W tych imprezach sportowych i pw. uczestniczyli członkowie Związku Strzeleckiego w Brzeżanach, Klubu Sportowego (KS) Rodziny Wojskowej 51 pp., Towarzystwa Gimnastycznego (TG) „Sokół”, Hufców Szkolnych PW (Gimnazjum Państwowego, Seminarium, Szkoły Przemysłu Drzewnego) oraz harcerze⁵⁷.

Miejski Ośrodek WF w Tarnopolu, w okresie zimowym 1932/1933, przeprowadził natomiast mistrzostwa Tarnopola w piłce siatkowej (dla mężczyzn), w których uczestniczyło 11 drużyn. Wśród nich należy wymienić 3 drużyny I, II i III Gimnazjum Państwowego, Seminarium Nauczycielskiego Męskiego, Szkoły Przemysłowej, Związku Strzeleckiego, TG „Sokół” „Tarnopolskiego i Zagrobelskiego”, Wojskowo-Cywilnego Klubu Sportowego (WCKS) Kresy, Podolskiego Klubu Sportowego (PKS) Legion, Żydowskiego Klubu Sportowego (ŻKS) Jehuda⁵⁸.

Staraniem Ośrodka Wychowania Fizycznego w Przemysłu odbył się w 1933 r. turniej gier sportowych kobiet i mężczyzn (koszykówka, hazena, piłka siatkowa) o Puchar Okręgowego Urzędu WF i PW. W konkurencji kobiet najlepszą drużyną okazała się Polonia Przemysł, w konkurencji mężczyzn – Harcerski Klub Sportowy (HKS) Czuwaj Jarosław⁵⁹.

Współzawodnictwo sportowe przeprowadzał Okręgowy Ośrodek Wychowania Fizycznego Okręgu Korpusu nr VI. Na początku września 1932 r. miały się rozpocząć rozgrywki hazeny kobiet. We współzawodnictwie mogły wziąć udział kluby sportowe z terenu Lwowa⁶⁰. Próby i zawody na POS dla niestowarzyszonych – raz w tygodniu – przeprowadzała Obwodowa Komenda PW 40 pp. we Lwowie⁶¹.

Akcja zdobywania POS miała charakter zorganizowany i propagandowy w zakresie kształtowania aktywności i sprawności fizycznej. Te kwestie były realizowane poprzez struktury administracyjne PUWFiPW. Miejski KWFiPW, jak czytamy na łamach „Sportu”, w numerze 29 z 1933 r.:

[...] w porozumieniu z kierownikiem Okręgowego Urzędu WF i PW przystępuje do zorganizowania masowych prób o POS dla stowarzyszonych i niestowarzyszonych w czasie od

stwowego. Największą liczbę POS zdobyli uczniowie Gimnazjum Państwowego. Warto podkreślić, iż 40 POS zdobyły uczennice Gimnazjum Państwowego i Seminarium Nauczycielskiego Żeńskiego.

⁵⁶ „Sport” 1932, nr 5, s. 6.

⁵⁷ Tamże.

⁵⁸ *Z prac organizacji PW i WF*, „Sport” 1933, nr 3, s. 6.

⁵⁹ „Sport” 1933, nr 12, s. 5.

⁶⁰ „Sport” 1932, nr 20, s. 3.

⁶¹ „Sport” 1932, nr 26, s. 3.

6 września do 8 października br. Program prób, rozdział boisk i składy komisji zostały ustalone tak, by ułatwić jak najszerszym rzeszom dowolny wybór dnia i miejsca próby, Stowarzyszeni, którzy dzięki udziałowi ich w zawodach w jakiegokolwiek gałęzi sportu uzyskali minima określone regulaminem POS, zechcą postarać się o zaświadczenia w odpowiednich organizacjach, uzupełniając brakujące im ćwiczenia w okresie obecnie organizowanych prób⁶².

W myśl rozporządzenia dyrektora PUWFIPW, płk Władysława Kilińskiego, na 1933 r., prawo do przeprowadzenia całkowitych prób na POS przysługiwało komendantom obwodowym i powiatowym pw. i komendantom okręgowych ośrodków wf. We Lwowie takie prawo miały następujące organizacje: Organizacja Przysposobienia Kobiet do Obrony Kraju, Zrzeszenie Nauczycielek WF, Komenda Chorągwi Lwowskiej Związku Harcerstwa Polskiego (ZHP) i Komenda VI Okręgu Związku Strzeleckiego⁶³. Mieszkańcy Lwowa w 1932 r. zdobyli tylko (oprócz młodzieży szkolnej) 407 odznak POS, co w Polsce wśród miast dało XXI miejsce. Lublin w tej klasyfikacji zajął I miejsce, zdobywając 1508 odznak POS (na 115 000 mieszkańców), natomiast Brześć nad Bugiem II miejsce, uzyskując 738 odznak POS (na 50 000 mieszkańców)⁶⁴. Apel redakcji „Sportu” w zakresie promocji i zdobycia odznak POS odnosił się nie tylko do Lwowa, ale także do mieszkańców województwa lwowskiego oraz stanisławowskiego i tarnopolskiego.

Zakończenie

Artykuły i materiały – w odniesieniu do działalności administracyjnych struktur PUWFIPW w południowo-wschodnich województwach II Rzeczypospolitej Polskiej w świetle lwowskiego czasopisma „Sport” – dotyczyły rozwoju infrastruktury sportowej, głównie w zakresie budowy nowych obiektów sportowych; kształcenia instruktorów wychowania fizycznego, sportu i przysposobienia wojskowego; organizacji i przeprowadzania obozów wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego, organizacji współzawodnictwa sportowego, w tym Świąt Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego; roli i organizacji

⁶² *Wszyscy na start*, „Sport” 1933, nr 29, s. 1–2.

⁶³ Tamże, s. 1. Prawo do przeprowadzenia częściowych prób na POS posiadały m.in.: Kolejowe Przysposobienie Wojskowe (zarząd okręgu Lwów), Policja Państwowa (komisariat i komendy powiatowe), Lwowski Okręgowy Związek Bokserski, Lwowski Okręgowy Związek Broni Małokalibrowej, Lwowski Okręgowy Związek Gier Sportowych, Lwowski Okręgowy Związek Lekkiej Atletyki, Lwowski Okręgowy Związek Łuczników, Lwowskie Towarzystwo Żywiarskie, Lwowski Okręgowy Związek Narciarski, Lwowski Okręgowy Związek Piłki Nożnej, Lwowski Okręgowy Związek Pływacki, Lwowski Klub Siermierny, Lwowski Okręgowy Związek Kolarski, Związek Młodzieży Polskiej, Komenda Chorągwi Lwowskiej ZHP dla kobiet, Związek Oficerów Rezerwy Rzeczypospolitej Polskiej, Komendy Powiatowe Związku Strzeleckiego, Dzielnica Małopolska TG „Sokol”.

⁶⁴ Tamże.

prób, w celu zdobycia Państwowej Odznaki Sportowej. „Sport” publikował artykuły, materiały i doniesienia m.in. o działalności Wojewódzkiego KWFiPW we Lwowie, miejskich KWFiPW we Lwowie i Tarnopolu oraz powiatowych KWFiPW.

W latach 1932–1933 zostały wzniesione nowe obiekty sportowe, jak również część infrastruktury została poddana remontom. Jak informowała redakcja czasopisma, działania te miały miejsce głównie we Lwowie i Przemyśle, m.in. hale sportowe i pływalnie, czy też wyremontowane obiekty TZR we Lwowie. Na terenie DOK nr VI we Lwowie oraz DOK nr X w Przemyśle prowadzono również kursy, szkolenia i obozy wychowania fizycznego, sportu i przysposobienia wojskowego, organizowane z inicjatywy Ośrodków Wychowania Fizycznego, oraz Komitetów WFIPW. Znacząca rola przypadła Komitetom WFIPW oraz Okręgowym Urzędom WFIPW w działalności na rzecz popularyzowania, propagowania współzawodnictwa sportowego oraz organizowania prób w celu zdobycia Państwowej Odznaki Sportowej.

DEKLARACJA BRAKU KONFLIKTU INTERESÓW

Autorzy deklarują brak potencjalnych konfliktów interesów w odniesieniu do badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Działalność administracyjnych struktur Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego w południowo-wschodnich województwach II Rzeczypospolitej Polskiej w świetle lwowskiego czasopisma „Sport” (1932–1933)*.

FINANSOWANIE

Autorzy nie otrzymali żadnego wsparcia finansowego w zakresie badań, autorstwa i/lub publikacji artykułu *Działalność administracyjnych struktur Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego w południowo-wschodnich województwach II Rzeczypospolitej Polskiej w świetle lwowskiego czasopisma „Sport” (1932–1933)*.

WKŁAD AUTORÓW

Teresa Drozdek-Małołepsza: konceptualizacja, zarządzanie danymi, pozyskanie funduszy, przeprowadzenie badań, metodologia, administracja projektu, zasoby, walidacja, wizualizacja, pisanie – pierwszy szkic, pisanie – recenzja i edycja.

Eligiusz Małołepszy: konceptualizacja, zarządzanie danymi, pozyskanie funduszy, przeprowadzenie badań, metodologia, zasoby, nadzór, walidacja, wizualizacja, pisanie – pierwszy szkic, pisanie – recenzja i edycja.

Jakub Małołepszy: konceptualizacja, zarządzanie danymi, metodologia, zasoby, walidacja, pisanie – pierwszy szkic.

Bibliografia

A. Źródła

I. Prasa

Przewodnik Gimnastyczny „Sokół” 1927.
„Sport” 1932–1934.

II. Źródła internetowe

https://pl.wikipedia.org/wiki/Franciszek_Polniaszek [dostęp: 6.05.2026].
https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojew%C3%B3dztwo_lwowskie [dostęp: 9.05.2026].
https://pl.wikipedia.org/wiki/Wojew%C3%B3dztwo_stanis%C5%82awowskie [dostęp: 9.05.2026].

B. Literatura

- Ciosek I., *Rola Instytucji państwowych, samorządowych i organizacji społecznych w rozwoju wychowania fizycznego i sportu w Kielcach (1918–1939)*, Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej, Kielce 2004.
- Dudek D., *Józef Piłsudski wobec problemów kultury fizycznej (1910–1935)*, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego im. Bronisława Czecha w Krakowie, Kraków 2004.
- Gradowski L. (red.), *Polska 1918–1988*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 1989.
- Kapton J., *Początki narciarstwa polskiego. Karpackie Towarzystwo Narciarzy we Lwowie 1907–1939*, Oficyna Wydawnicza Wierchy, Kraków 2018.
- Kęsik J., *Naród pod bronią. Społeczeństwo w programie polskiej polityki wojskowej 1918–1939*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 1998.
- Kęsik J., *Wojsko Polskie wobec ciężkiej fizycznej społeczności 1918–1939*, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu, Wrocław 1996.
- Małolepszy E., Drozdek-Małolepsza T., *Kultura fizyczna i turystyka w województwie poleskim w latach 1921–1939. Zarys problematyki*, „Białoruskie Zeszyty Historyczne” 2014, nr 41, s. 126–142.
- Małolepszy E., Drozdek-Małolepsza T., *Kultura fizyczna i turystyka w województwie wołyńskim w latach 1921–1939*, Wydawnictwo Nauka i Innowacje, Poznań 2020.
- Małolepszy E., *Działalność lokalnych struktur Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przysposobienia Wojskowego w województwie łódzkim (1927–1939)*, [w:] E.A. Mierzwa (red.), *Dzieje kształtowania się Polskich Instytucji Oświatowych*, Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej im. Jana Ko-

chanowskiego w Kielcach. Filia w Piotrkowie Trybunalskim, Piotrków Trybunalski 2002, s. 265–276.

Małolepszy E., *Kultura fizyczna w działalności wiejskich organizacji młodzieżowych II Rzeczypospolitej*, Wydawnictwo Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie, Częstochowa 2015.

Mały Rocznik Statystyczny 1939, Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 1939.

Ostanek A.A., *W służbie Ojczyźnie. Wojsko Polskie w systemie bezpieczeństwa województw południowo-wschodnich II Rzeczypospolitej (1921–1939)*, Wydawnictwo Wojskowej Akademii Technicznej, Warszawa 2019.

Szymański L., *Kultura fizyczna w polityce II Rzeczypospolitej*, Wydawnictwo Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu, Wrocław 1995.

Wojtycza J., *Przysposobienie wojskowe w odrodzonej Polsce do roku 1926*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej w Krakowie, Kraków 2001.

Zaborniak S., *Kultura fizyczna ludności ukraińskiej na ziemiach polskich (1868–1939)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2007.

Zaborniak S., *Skoki narciarskie w Polsce w latach 1907–1939*, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Stanisława Pigonia w Krośnie, Rzeszów – Krosno 2013.